

Akácsos Emőke¹ – Geambașu Réka²

A nemi egyenlőség „megrekedt forradalma”. Az erdélyi magyarok nemi egyenlőséggel kapcsolatos véleményei

Kivonat

Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogy mi jellemzi az erdélyi magyarok nemi egyenlőségről vagy genderideológiáról alkotott véleményét, illetve milyen szociodemográfiai jellemzők alakítják az egyének vélekedését, nézeteit. A kutatás a European Values Study 2019–2020-as adataira, annak erdélyi magyarokból álló almintájára épül. Elemzésünk jelentőségét nemcsak az adja, hogy a nemi egyenlőtlenség, illetve az ahhoz való viszonyulási módok egyfajta vakfoltját képezik az erdélyi magyarságra vonatkozó vizsgálatoknak, hanem az is, hogy a női emancipációt jellemző ún. megrekedt forradalomban kiemelt jelentősége van az értékrendeknek és ideológiáknak. Adataink igazolják Begall és munkatársainak friss eredményeit, akik szerint a genderideológiák nem egysíkúak, hanem többdimenziósak, és eltérő változók alakítják a nők magánéleti-gondoskodó és nyilvános szerepvállalásával kapcsolatos véleményeket. Női perspektívából nézve az adatok a megrekedt forradalom valóságát tükrözik: a nők egyrészt interiorizálták a liberális feminizmus felhívását, hogy vegyék kezükbe sorsukat, és törekedjenek szakmai kiteljesedésre, ez viszont feszültségben áll azzal a társadalmi konszenzussal, hogy a gondoskodás és szülőség esszenciálisan a nőkhöz kötődik, másrészt pedig erőfeszítéseik jelentős ellenszélben történnek, miután a férfiak már kevésbé támogatóak a nők szakmai törekvéseivel szemben.

Kulcsszavak: nemi egyenlőség, genderideológiák, gondoskodási válság, anyaság, erdélyi magyarok

Abstract: The „Stalled Revolution” of Gender Equality: Opinions on Gender Equality among Hungarians in Transylvania

This paper examines the opinions and gender ideologies of ethnic Hungarians in Romania, focusing on the social and demographic factors that shape them. The analysis is based on the ethnic Hungarian subsample of the European Values Study conducted in 2019/2020. While gender inequalities and related attitudes among Hungarians in Romania remain relatively understudied, this research is significant for exploring the role of traditional values and ideologies in perpetuating the so-called “stalled revolution”.

- 1 Szociológus, mesteri hallgató, Babeș–Bolyai Tudományegyetem, Szociológia és Szociális Munka Kar.
E-mail: emoke.akacsos@stud.ubbcluj.ro
- 2 Szociológus, egyetemi oktató, Babeș–Bolyai Tudományegyetem, Szociológia és Szociális Munka Kar;
tudományos főmunkatárs, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont.
E-mail: reka.geambasu@ubbcluj.ro

Our findings support Begall et al.'s assertion that gender ideologies are multidimensional rather than unidimensional. Moreover, we observe that attitudes toward women's private and public roles are influenced by different variables. From women's perspective, the results highlight the essence of the "stalled revolution." On one hand, women have embraced the norm of building professional careers; on the other, their efforts are hindered by men's relatively weaker support for women's career aspirations. Additionally, women's professional endeavours often clash with the widespread social consensus that caregiving is a fundamentally gendered, feminized role.

Keywords: gender equality, gender ideologies, care crisis, motherhood, Hungarians in Romania

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article

Akácsos Emőke – Geambașu Réka (2024). A nemi egyenlőség „megrekedt forradalma”. Az erdélyi magyarok nemi egyenlőséggel kapcsolatos véleményei. *Erdélyi Társadalom*, 22(1), 9–34. <https://doi.org/10.17177/77171.290>

BEVEZETŐ

Tanulmányunk célja az erdélyi magyar közösség nemi szerepekkel kapcsolatos véleményének, illetve az ún. genderideológiájának vizsgálata. A tanulmány a European Values Study (EVS) 2019-es adatbázisára támaszkodik, amely átfogó képet nyújt az erdélyi magyar közösség attitűdjeiről és azok szociodemográfiai meghatározóiról. Az elemzés célja, hogy feltárja, milyen tényezők magyarázzák az egalitárius vagy tradicionális nézetek jelenlétét egy alapvetően konzervatív társadalomban.

A nemi szerepekkel kapcsolatos vélekedések egyrészt formálják a munkaerőpiaci döntéseket, a családi és háztartási szerepeket, valamint az oktatási és szakmai területek választását, másrészt viszont egyfajta reakciók is mindazokra a normatív és strukturális változásokra, amelyek egy társadalmat jellemeznek. Végző soron fontos szerepük van a férfiak és nők aspirációinak, társadalmi boldogulási esélyeinek meghatározásában is. Mivel az erdélyi magyar társadalomra vonatkozóan kevés frissebb kutatás készül a témában, a tanulmány további célja ennek a hiánynak a pótlása is.

A tanulmány elméleti fejezetében áttekintjük a nők társadalmi-gazdasági helyzetének alakulását, a nemi szerepekkel kapcsolatos értékrendeket és elméleteket, kitérve a „megrekedt forradalom” fogalmára, a nők munkaerőpiacra való belépésére, a munkaerőpiaci egyenlőtlenségekre, majd kiegészítve mindezt a gondoskodási válság, valamint a legközismertebb véleménymagyarázó modellek bemutatásával.

2. ELMÉLET

A XIX. század végétől kibontakozó feminista mozgalom egyes hullámai ugyan végig a nők helyzetének javításáért küzdöttek, az azonban már korszakonként változott, hogy a nők társadalmi meghatározottságának, hátrányainak mely dimenziójára került nagyobb hangsúly, és ennek nyomán mely partikuláris célokat követtek. Míg az első hullám leginkább a formális poli-

तिकai, gazdasági, oktatási jogok megszerzését és nőkre való kiterjesztését tartotta elsődlegesnek, a második hullám a nők emancipációját a nők fizetett munka világába való bevonásán keresztül kívánta megvalósítani. A harmadik hullámban, közel a XX. század végéhez, a női élethelyzetek interszekcionális megközelítését helyezték törekvéseik középpontjába, mára pedig mindaz, amit liberális feminizmusnak hívnak, sok kritikusuk szerint valójában inkább egyfajta poszt-feminizmus, vagyis a női hátrányok strukturális meghatározottságának a szem elől tévesztése.

Az a gondolat tehát, hogy a két nem egyenlősége nem valósítható meg a nők gazdasági függetlensége, vagyis a munkaerőpiacra való belépésük nélkül, a XX. század közepén került a feminista küzdelmek középpontjába. Az elvi, nőmozgalmi eredetű megfontolások mellett azonban kézzelfogható gazdasági és társadalmi folyamatok is hozzájárultak ahhoz, hogy a 1970-es évektől kezdve a nők valóban egyre nagyobb számban vállaltak fizetett munkát. A posztfordizmus korában kiszélesedett terciér szektor növekvő munkaerőigényét elsősorban a nők elégítették ki, akik – globálisan nézve – eltérő mintázatokat követve, de elsősorban a szolgáltatási ágazatban váltak munkavállalóvá. Belépésük a fizetett munka világába még nyugaton sem volt egységes, hiszen míg az Egyesült Államokban javarészt teljes munkaidőben kezdtek el nagy létszámban dolgozni, addig Európában sokkal inkább a részmunkaidős foglalkoztatást preferálták. Egy-másfél évtizeddel korábban a közép- és kelet-európai blokk országaiiban beindult erőteljes iparosítás ugyanúgy nem tudta nélkülözni a női munkaerőt, így mind a gazdasági kereslet, mind pedig a női emancipációt szorgalmazó szocialista ideológia abba az irányba hatott, hogy az állami tervgazdaságokban is tömegesen álljanak munkába a nők a formális munkaerőpiacon.

Mindezek a folyamatok sokakban a munkaerő elnőiesedésének aggodalmát vetették fel, főként arra vonatkozóan, hogy az alacsonyabb bérért és rosszabb munkakörülmények között dolgozni hajlandó nők nem gyengítik-e a férfi munkavállalók alkupozícióit (Friedman, 2015; Strangleman & Warren, 2008). Későbbi vizsgálatok azonban kimutatták, hogy a nők olyannyira más munkaerőpiaci pozíciókra léptek be, hogy aligha váltak a férfiak versenytársaivá, így nem is az ő megjelenésük, hanem sokkal inkább a posztfordizmussal beindult dezindustrializáció teherő felelőssé a férfiakat érintő tömeges munkanélküliségért és válságért (*manceSSION*).

Ma már bő fél évszázad tapasztalataival és adataival a hátunk mögött kijelenthetjük, hogy a nők munkavállalása nem volt elégséges feltétel az emancipációhoz. Bár a közgondolkodás vagy éppen a népszerű liberális feminizmus szerint a körülmények adottak, és immár a nők egyéni erőfeszítésére van szükség ahhoz, hogy az elkerülhetetlen egyenlőség kiteljesedjék, a szociológiai elemzések sokkal inkább egyfajta „megrekedt forradalomról” írnak a két nem helyzete kapcsán. Hochschild és Machung (1989) szerint az vezetett a forradalom megtorpanásához, hogy míg a nők beléptek a munkaerőpiacra, azon belül akár a hagyományosan férfiasnak tekintett területekre is, a társadalom többi alrendszere, mint az oktatás, a szociális rendszer, illetve maga a munkaerőpiac sem igazodott a nők igényeihez és sajátos helyzetéhez. A munkaerőpiacon továbbra is az számít elkötelezett, motivált munkavállalónak, aki folyamatosan, megszakítás nélkül rendelkezésre áll, az oktatás pedig és egyéb közszolgáltatások szintén sok energiát és befektetett időt igényelnek, e kettőnek az inkompatibilitását azonban a nők egymaguk nehezen tudják orvosolni. Hasonló megközelítésben Paula England (2010) úgy határozza meg a megrekedt forradalmat, mint olyan állapotot, ami annak tulajdonítható, hogy míg a nők megjelentek a férfiak által uralt munkakörökben, utóbbiak a gondoskodást kevésbé vállalják fel a magánéletben vagy a munkaerőpiacon, így annak felértékelődése sem következett be.

A munka világában fennmaradt nemek közötti egyenlőtlenséget több indikátor segítségével mérhetjük. Ezek közül a legismertebbek a foglalkoztatási ráta különbségei, a bérkülönbség, az egyenlőtlen munkamegosztás, a gondoskodó munka egyenlőtlen elosztása, a nők kettős terhe, a nemi alapú szegregáció a munkaerőpiacon és a férfiak felülreprezentáltsága politikai és vezetői pozíciókban.

Az egyenlőtlenség újratermelődésében kiemelt szerepe van az ún. *gondoskodási válságnak*, ami Nancy Fraser (2016) szerint azt jelenti, hogy az állami forráskivonások nyomán az ún. reprodukzív feladatok a családokra, és azon belül is a nőkre hárulnak. Ugyanezt a folyamatot másutt refamiliarizációnak hívják (Saxonberg & Sirovatka, 2006). A nők viszont mind gazdasági szükségszerűségből, mind pedig a normák nyomása alatt a munkaerőpiacon is jelen vannak, ami azt eredményezi, hogy a középosztálybeli nők a gondoskodási feladataikat áruvá téve kiszervezik alacsonyabb státusú nőknek (Fraser, 2016). A nagy mennyiségű láthatatlan munka elvégzését teszi az is lehetővé, hogy bár összességében a nők sok társadalomban képzettebbek a férfiaknál, a foglalkozás és ágazat kiválasztása során főként azokat a nők dominálta területeket célozzák meg, amelyek akár munkaszervezésük, akár rugalmasságuk folytán alkalmasabbak a gondoskodói szerep integrációjára, de amelyek egyszersmind rosszabbul is fizetettek.

Begall és szerzőtársai szerint nemcsak a materiális egyenlőtlenségek, a gazdaság és munkaerőpiac szerkezete vagy az állami szociálpolitikák tehetők felelőssé az emancipáció megrekedéséért, hanem szerepe van ebben a sok elemében hagyományos norma- és értékrendnek is. Szerintük azonban nem célszerű elszigetelten vizsgálni az egyes tényezők hatását, hanem ún. többszintű elemzés révén a makro- és mikrotényezőket együttesen, valamint a közöttük kimutatható interakciók szerepét is fel kell tárni. A lehetséges magyarázó tényezőkön túl azonban Begall és társai az ellen is érvelnek, hogy a *genderideológiát* egy dichotóm, kétpólusú, egydimenziós fogalom párral, a hagyományos és progresszív értékek kettősségeként lássuk, hiszen az utóbbi időszakok adatai arra utalnak, hogy sokkal inkább többdimenziós fogalomként kell elgondolni, amelyben egyszerre vallhatnak az egyének hagyományosabb vagy modernebb nézeteket (Begall et al., 2023).

A genderrel, nemi szerepekkel kapcsolatos értékvizsgálatok szinte megkérdőjelezetlenül bomlanak ki az értékvizsgálatok egyik alap-, bár kétségkívül sokszor bírált kutatásának számító Inglehart-kutatásból. Inglehart és Welzel (2005) kétdimenziós kulturális térképe megkülönböztet hagyományos és szekuláris-rationális értékeket, valamint túlélési és önkifejezési értékeket. Míg a hagyományos értékek a vallás és a család fontosságát hangsúlyozzák, addig az önkifejezési értékek a toleranciára és a nemek közötti egyenlőségre helyezik a hangsúlyt. Bár az elmélet jelentős hatást gyakorolt, kritikák érték az elméleti alapok, a fogalmak, a módszertan kidolgozottsága, valamint teleologikus jellege miatt (Haller, 2002; Tausch, 2015).

A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök azt mutatják, hogy az egyének mennyire támogatják a munka és a családi kötelezettségek megosztását (Davis & Greenstein, 2009; Perales et al., 2018). Ezek az attitűdök befolyásolják a háztartási és gyermeknevelési feladatok elosztását, a párkapcsolati elégedettséget, a gyermekvállalást, a családon belüli erőszakot, valamint a munkavállalást és keresetet (Murinkó, 2014a). A tradicionális nézeteket valló párok hagyományosan osztják meg a feladatokat, ahol a férfi a kenyérkereső, az anya pedig a gyermekgondozó. Az egalitárius párok egyenlőbben vállalnak részt a házimunkából, így az apák aktívan részt vesznek a gyermeknevelésben is (Corrigan & Konrad, 2007; Gaunt, 2006; Murinkó, 2014a). Ugyan-

akkor a nemi ideológiák és a mindennapi viselkedés közötti kapcsolat nem mindig egyértelmű (Gaunt, 2006).

Az individualista magyarázatok legismertebb példája Hakim (2003) preferenciaelmélete, amely szerint a nőknek másra, különösen strukturális okokra nehezen visszavezethető értékrendje, preferenciája van, és mivel ezek között lényeges eltérések vannak, az őket megcélzó közpolitikáknak ezzel számolniuk kell. Hakim mérései szerint a két évtizeddel ezelőtti angol női társadalom nagyjából hasonló méretű otthon- és munkacentrikus csoportokból állt, ám a legnépesebb az ún. alkalmazkodó vagy egyensúlyozó csoport. Ezt az elméletet is többféle kritika érte, leginkább a nemek lehetőségeinek leegyszerűsítése, illetve a gazdasági, kulturális és intézményi tényezők hatásának alábecsülése miatt (Crompton & Harris, 1998; Lewis & Simpson, 2017).

Korunk egyik leghatásosabb ideológiája, az ún. liberális vagy posztfeminizmus, a nők szabadságát, választását és függetlenségét hangsúlyozza, gyakran integrálva ezeket a média és fogyasztói kultúra területeibe (Banet-Weiser, 2018). A posztfeminizmus az egyéni teljesítményre helyezve a hangsúlyt egyszerre ünnepli és elutasítja a feminizmust, figyelmen kívül hagyva a strukturális akadályokat, miközben a nők individualizmusát és a patriarchátustól független „szabadságot” hirdeti (Banet-Weiser, 2018; Budgeon, 2011; Yoong, 2020).

A nemiszerep-elmélet szerint a társadalom szocializálja a férfiakat és nőket a hagyományos nemi szerepeknek megfelelően, és ennek következtében alakul ki a házimunka megosztása (Davis & Greenstein, 2009; Fuwa, 2004; Gaunt, 2006; Glauber & Gozjolko, 2011). Több modell létezik a nemi ideológiák kialakulásának magyarázatára: az expozíciós modell a sztereotípiák szerepét hangsúlyozza a nemi attitűdökben (Perales et al., 2018), míg a kitettségalapú modell az új társadalmi szerepekkel való találkozással magyarázza az attitűdváltozást (Davis & Greenstein, 2009; Kroska & Elman, 2009; Perales et al., 2018). Az érdekalapú modell szerint az attitűdök az egyének érdekeinek változásával módosulnak (Davis & Greenstein, 2009; Kroska & Elman, 2009; Perales et al., 2018), míg a kontrollszemlélet szerint, ha az egyének nemi ideológiája eltér a háttérüktől és tevékenységeiktől, akkor hajlamosak úgy módosítani ideológiájukat, hogy az jobban illeszkedjék ezekhez (Kroska & Elman, 2009).

Románia a legtöbb kelet-európai országgal együtt a közgondolkodásban jobbra a hagyományos értékrendű társadalmak között kap helyet, és ezt empirikus adatok is alátámasztják. A gazdasági mutatók nagy része meglehetősen mély nemi szakadékot mutat mind a foglalkoztatás, vállalkozás és aktivitás, mind pedig a foglalkozási szegregáció tekintetében. Hivatalos Eurostat-adatok szerint a nemi alapú bérrés az egyik legalacsonyabb Európában, bár ezzel kapcsolatban több mérvadó romániai kutató is kétségeket fogalmazott meg, tekintve, hogy a nyugdíjak terén már tekintélyes nemi szakadékot tapasztalni (Băluță, szóbeli közlés). Egy 2013-as, valamint egy 2021-es vizsgálat Romániát az utolsó helyre sorolta európai viszonylatban a különféle mutatók segítségével mért nemiegyenlőség-rangsorokon (Irimie et al., 2013; Guga & Sindereștean, 2021). Az utóbbi, 2021-es kutatás szerint mind a hat vizsgált területen, a munka, pénz, tudás, idő, hatalom és egészség terén hátrányban voltak a nők. Mindazonáltal idehaza elvértve készültek olyan vizsgálatok (illetve elszórtan vonták be az országot olyan nemzetközi összehasonlító vizsgálatokba), amelyek lehetőséget adnának az emberek *genderideológiájának* feltárására. Az alábbiakban e kevés kutatás eredményeit ismertetjük röviden.

Az egyik legkorábbi vizsgálat a 2000-es évek első feléből származik, egy nemzetközi összehasonlítás Pongrácz Tiborné tollából, aki adatokkal is kimutatta a romániai társadalom családcentríkusságát és az ezzel együtt járó konzervatív nézeteket, amelyek szerint a háztartással kapcsolatos feladatok elvégzése női feladat (Pongrácz, 2005). Ennek ellenére nagyobb időtávlatban vizsgálva a romániai társadalom szintjén is kimutatható egy elmozdulás a progresszív, egyenlőségpárti nézetek felé. Sánduleasa a European Values Study három (1990-es, 1999-es és 2008-as) hullámának adatait használta fel a romániaiak nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdjeinek vizsgálatára (Sánduleasa, 2014). Az elemzés a nemi attitűdök három dimenziójára összpontosított: a házon belüli és a házon kívüli nemi szerepek egalitárius nézeteire, valamint az anyai foglalkoztatás hatásaival kapcsolatos attitűdökre. Az adatok alapján kijelenthető, hogy a román társadalom egyre inkább az egyenlőbb nemi szerepek felé halad, ám ennek ellenére továbbra is a nők viselik a háztartáson belüli felelőségek nagy részét, ami az anyák és apák eltérő munkaerőpiaci részvételéhez vezet (Sánduleasa, 2014).

A 2018-as Gender Barométer a nemekkel kapcsolatos attitűdök modernizációjának tendenciájára világít rá. A magánéletben betöltött nemi szerepeket illetően konzervatív nézetek dominálnak, míg a közszféra szerepeit illetően progresszívebb viszonyulások tapasztalhatók. A nem túl ezeket a felfogásokat az életkor, az iskolai végzettség, a lakókörnyezet és a családi állapot is befolyásolja (*Gender Barometer. Romania 2018*, 2019). A 2014-es World Values Survey (WVS) felmérése alapján elmondható, hogy a romániai társadalom összességében jobb politikai vezetőnek tartja a férfiakat, mint a nőket, és e véleménycsoportban a férfiak felülreprezentáltak voltak (Rusu & Baboş, 2019). Egy kultúrák közötti elemzés szerint a férfiak házimunkában való részvételének mértékét illetően Romániában kisebb az egyenlőtlenség, mint más országokban (Portugália, Spanyolország, Olaszország, Magyarország stb.). Ez arra utalt, hogy a magánéletben nagyobb egyenlőség volt a nemek között, mint a munkaerőpiacon (Rusu & Baboş, 2019).

Inglehart elméleti modelljére és a World Values Survey (WVS) elemzésére alapuló tanulmányban Rusu azt állapította meg, hogy Románia az első tengely szerint a hagyományos és a szekuláris-racionális értékek között helyezkedik el, és a túlélési értékekhez közel az ingleharti kultúraterkép második tengelyén. A szerző szerint a Romániában mért értékrendeket a generációváltás, valamint az értékek diffúziója is befolyásolta, ugyanis a vidéki, illetve idősebb népesség kevésbé volt elfogadó az egalitarista értékekkel szemben (Rusu, 2023).

Az erdélyi magyarságra jellemző munkaerőpiaci nemi egyenlőtlenségnek, értékrendnek és helyzetének egyik első áttekintése 2011-ből származik. Az *Erdélyi magyar fiatalok. Összehasonlító elemzés* című tanulmány szerint az erdélyi magyar fiatalok jobban ragaszkodnak a hagyományos nemi szerepekhez, mint román társaik (Kiss & Barna, 2011). Kétharmaduk szerint a házimunka, mint a főzés és takarítás, a nők feladata, és ebben a férfiak és nők között is egyetértés van. Országos szinten ez az arány alacsonyabb, 47% (Kiss & Barna, 2011). A gyermekekről való gondoskodás és a bevásárlás terén az országos minta többsége kiegyensúlyozottabb nemi munkamegosztást tart ideálisnak, míg az erdélyi magyarok nagyobb arányban tartják ezeket női feladatnak. A férfiak feladatának inkább a ház körüli javításokat tartják (73%). A fiatalok 18%-a gondolja, hogy a jövedelemszerzés a férfi dolga, míg 81% szerint mindkét félnek hozzá kell járulnia (Kiss & Barna, 2011). Az iskolázottság csak a román fiatalok körében befolyásolja a nemi szerepekről alkotott elképzeléseket. Míg az alacsonyan iskolázottak inkább a hagyomá-

nyos nemi szerepeket tartják elfogadhatóbbnak, a felsőfokú végzettségű román fiatalok liberálisabbak ezen a téren. Az erdélyi magyarok esetében ez kevésbé jellemző: bár a felsőfokú végzettségű magyarok kevésbé tradicionálisak, még mindig jelentős arányban tartják a főzést és takarítást női munkának. Az erdélyi magyar társadalomban a hagyományos nemi szerepek a modernizáció közepette is fennmaradnak (Kiss & Barna, 2011).

Bokor Zsuzsa (2011) arra mutat rá, hogy a modern-tradicionális dichotómia mentén nem minden társadalmi jelenség írható le. Ez a nyugat-európai felfogás a XX. század elejéig uralkodó mintát tekinti hagyományosnak, amelyben a nőt háziasszonyként és anyaként, a férfit pedig kenyérkeresőként láttatja. Ezzel szemben azt, ami ettől eltérő, progresszívnek, modernnek tartja számon, így óhatatlanul normatívan közelítve a kérdéshez. Bokor azt javasolja, hogy ezeket inkább „strukturális kényszerekre adott racionális válaszként” (Bokor, 2011) vizsgáljuk (Bokor, 2011). A tanulmányból kiderül, hogy a fiatalok rövid távú tervei közt nem szerepel kiemelt helyen a házasság és gyermekvállalás, de nagy többségük számára a kiteljesedett élet feltétele a házasság (54,7%) és a gyermekvállalás (58,7%). Tehát az egyéni céljaik elérése után az erdélyi magyar fiatalok azokat a tradicionális normákat követnék, amelyekben szocializálódtak. Új, a hagyományos normákkal ellentétes értékek is megjelentek és előtérbe kerültek, ezt mutatja például azon válaszadók jelentős aránya a populációban, akik a házasságot (43,8%) és a gyermekvállalást (39,7%) „nem fontosnak” jelölték meg. Továbbá a magyar fiatalok esetében a tradicionális nemi szerepekhez való ragaszkodás minden iskolázottsági szinten magasabb, mint a romániai fiatalok esetében, és ez a különbség tovább nő a felsőfokú végzettségűek körében. Bokor szerint az eredmények egyszerre hordozzák egy tradicionális, patriarchális társadalom és egy modern, európai mintájú társadalom jegyeit (Bokor, 2011).

Az Erdélyi magyar feminizmus: érdeklődés hiányában elmarad? című, 2012-es tanulmányban azt vizsgálja a szerző, hogy az Erdélyben élő magyarok számára univerzális élménynek és tapasztalatnak tekinthető-e a patriarchátus, valamint hogy mi magyarázza a nemi szerepekről alkotott nézeteiket (Geambaşu, 2012). A Kárpát Panel adatai alapján Erdélyben egy átlagos hétköznapon egy nő átlagosan 4 és fél, egy férfi pedig átlagosan közel 7 órát dolgozik a munkahelyén. Otthon pedig egy nő közel 5, egy férfi pedig közel 3 órát tölt házimunkával. Az anyák több időt töltenek a gyermekneveléssel, mint az apák: hét közben átlagosan 2 és fél órát, hétvégén 3 órát, míg az apák hét közben másfél, hétvégén valamivel több mint 2 órát. A fizetett munka csökkenti a hétköznapi házimunkára fordított időt, de nem változtat a hétfégi munkavégzésen és a nemek közötti különbségeken (Geambaşu, 2012). Ha a férfi és női vélekedéseket nézzük a háztartási és gyermeknevelési munkák tekintetében, akkor bizonyos kijelentések kapcsán a nők még tradicionálisabbnak bizonyulnak a férfiaknál. A női tradicionalizmust a szerző a magánszférához való ragaszkodásként magyarázza, bár utólagos kutatások szerint az intenzív anyaság normájának erősödése is jelentős szerepet játszhat (Geambaşu et al., 2022). A nők erőteljesebb konzervatív nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdjeit nem lehet a nők és férfiak sajátos személyiségjegyeivel indokolni. A hagyományos nemi szerepeket valló egyének több szempontból is hátránnyal indulnak Geambaşu (2012) szerint: idősebbek, gazdasági aktivitásuk alacsonyabb szintű, falun élnek, alacsonyabban iskolázottak.

A sokak számára már-már megvalósultnak, „szükségyszerűnek” tűnő nemi egyenlőség tehát nemcsak Romániában, hanem világszerte messze áll a kiteljesedéstől, és egyre többen gondolják úgy a témával foglalkozó szociológusok közül, hogy a fejlődés vagy haladás lineáris, ám lelassult

folyamatként való elképzelése helyett sokkal adekvátabb egyfajta megrekedt forradalomról beszélni. Ennek egyszerre vannak strukturális szintű gazdasági-társadalmi, valamint ideológiai, értékrendbeli okai. Előbbiek között kiemelt, bár nem kizárólagos szerepet játszik a neoliberais, közszolgáltatásokat leépítő állam, amely így egyre nagyobb terheket ró a nőkre, utóbbiak közül pedig az értékrendek, ideológiák konzervativizmusát, adott esetben a sok helyütt bekövetkezett konzervatív fordulatot emelhetjük ki. Ezért is tartjuk fontosnak azt megvizsgálni, hogy a romániai magyarok nemi egyenlőséggel kapcsolatos értékrendje milyen mintázatokkal írható le, illetve milyen törésvonalakat mutat.

3. MÓDSZERTAN

A kutatásban a 2019-es, a European Values Study (EVS) és a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet (NKI) által végzett erdélyi magyar kisebbségi felmérés adataira támaszkodtunk. Az adatok másodelemzése azért fontos, mert eddig csak részben dolgozták fel őket, noha átfogó képet nyújthatnak az erdélyi magyarság értékrendjéről. Az adatfelvétel 1106 válaszadó részvételével történt 13 erdélyi megyében, és az összesen nyolcvan kérdés a családdal, munkával, vallással, politikával, egyenlőséggel és más társadalmi kérdésekkel foglalkozik.

Az elemzést SPSS-ben végeztük, ahol a K24-es kérdés hét állításának válaszait elemeztük. Az alkalmazott módszerek közé tartoznak a gyakorisági elemzések, keresztábla elemzések, korrelációk, faktorelemzés és lineáris regresszió. Az empirikus rész először a populáció bemutatásával kezdődik, majd a gyakorisági adatok, a kétváltozós elemzések, a faktorelemzés és végül a lineáris regresszió következik.

4. ELEMZÉS

4.1. A minta ismertetése

Az EVS 2019 erdélyi magyar mintájába 1106 nagykorú személy került be, akiknek szűk többsége nő, és legnagyobb részt 55 év feletti lakos. A minta 40%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, és csak egyhatoda diplomás. Ha a településtípus szerinti százalékos eloszlást nézzük, akkor az adatok alapján a falvakban élők felülreprezentáltak, ami azért is jelentős, mivel a falusi közösségek gyakran erősebben kötődnek hagyományos értékekhez és szokásokhoz, mint a városi lakosság. A megkérdezettek többsége foglalkoztatott, illetve házas (1. táblázat).

1. táblázat. *A kutatás mintájának leíró statisztikái, 2019/2020*

Table 1. *Descriptive Statistics of the Research Sample, 2019/2020*

	Elemzés	Százalék (%)
Nem		
Férfi	523	47,3
Nő	583	52,7
Korcsoportok		
18–34	243	22
35–54	402	36,4
55+	461	41,7
Végzettség		
Alapfok	262	23,7
Szakiskola	213	19,2
Középfok	452	40,8
Felsőfok	180	16,2
Településtípus		
Nagyváros	183	16,5
Középváros	200	18,1
Kisváros	201	18,2
Falu	522	47,2
Gazdasági aktivitás		
Foglalkoztatott	559	50,6
Nyugdíjas	359	32,4
Diák	50	4,6
Egyéb, inaktív	133	12
Hiányzó adat	5	0,4
Családi állapot		
Házasság	633	57,3
Nem házasság	473	42,7
Összesen	1106	100,0

4.2. Az erdélyi magyarok nemi szerepekkel kapcsolatos véleménye

Az alábbiakban annak a hét kijelentésnek az eloszlását ismertetjük, amelyekkel a megkérdezettek nemi egyenlőséghez való viszonyulását mérték (2. táblázat).

2. táblázat. *A megkérdezettek nemi szerepekkel kapcsolatos véleménye, a kijelentésekkel való egyetértés mértéke, 2019/2020 (%) (N=1106)*

Table 2. *Respondents' Opinions on Gender Roles, Level of Agreement with the Statements, 2019/2020 (%) (N=1106)*

	Teljesen egyetért (%)	Egyetért (%)	Nem ért egyet (%)	Egyáltalán nem ért egyet (%)	Hiányzó adat (%)	Összesen
Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megcsenvedik a gyermekek	18,9	37,2	33,1	8,3	2,5	100,0
Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyermekek	26,1	39,4	25,7	5,3	3,6	100,0
Mindent egybevetve, a család élete megcsínyli, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	22,5	34,8	30,4	9,4	3	100,0
A férfi dolga pénzt keresni, a nő dolga a háztartásról és a családról gondoskodni	22,7	28,1	34,2	12,7	2,3	100,0
Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai vezetők, mint a nők	16,8	23,9	36,5	15,6	7,2	100,0
Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	7,8	9,6	49,1	29,6	3,9	100,0
Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetők, mint a nők	16,0	23,7	37,9	18,0	4,3	100,0

Mint láthatjuk, jelentős konszenzus övezi azt, hogy a magánszférában, a gyermekneveléssel kapcsolatos munkák elsődlegesen női feladatok, aminek lehetőség szerint alá kell rendelni a fizetett munkavállalást is. Ez a meggyőződés nagymértékben esszencialista nézetekre támaszkodik, például a nők „igazi” vágyával érvelve. Legtöbben éppen azt a kijelentést támogatták, hogy összeegyeztethető a munka és a család, de az anyaság kérdése „esszenciálisan” képezi a nőiesség részét. Mindazonáltal ezt a nőknek „előírt” családcentrikusságot nem kísérik hasonló meggyőzések a lányok, nők tanulásával és munkavállalásával kapcsolatban, ahol a válaszadók sokkal nagyobb esélyegyenlőséget éreznek helyénvalónak: a legkevésbé azzal értettek egyet a válaszadók, hogy az egyetemi végzettség fontosabb lenne a fiúknak, mint a lányoknak.

4.3. A nemi szerepekkel kapcsolatos vélemények szociodemográfiai jellemzők szerinti eltérései

Az alábbiakban megvizsgáljuk, hogy a fentiekben bemutatott, javarészt konzervatívabb gondolkodásmódra utaló adatok mutatnak-e eltérést a legfontosabb szociodemográfiai változók szerint: nem, iskolai végzettség, településtípus, életkor, háztartási jövedelem.

A nemek közötti különbségeket bemutató adatok (melléklet 1. táblázat) alapján az alábbiakban figyelhető meg szignifikáns eltérés: a férfiak éppen azokban a kérdésekben tűnnek konzervatívabbnak, amelyekkel kapcsolatban a romániai közvélemény alapvetően progresszíven, egyenlőségpárti módon gondolkodik: a politikai és gazdasági vezetésre való alkalmasság ügyében. A magánszféra vonatkozásában, mondhatni, nagyobb az egyetértés, ugyanis mindkét nem egységesen úgy véli, hogy a nők elsődleges szerepe az otthonhoz kötődik. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy a kérdések többségében nincs különbség a két nem válaszai között.

A melléklet 2. táblázatában az életkor és a nemi szerepekkel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok kapcsolatát láthatjuk. A korcsoportok szerint a legnagyobb arányban a 55 évesek és afölöttiek (41,7%) töltötték ki a kérdőívet, majd a 35–54 évesek (36,4%), és a 18–34 évesek (22%). Az életkor és a kérdések közötti korrelációk alapján általánosan elmondható, hogy az életkor előrehaladtával nő az egyetértés a hagyományos nemi szerepeket támogató kijelentésekkel, mind a magánszféra, mind a munkavállalás vonatkozásában.

A melléklet 3. táblázatában a nemi szerepekkel kapcsolatos kérdésekre adott válaszok és az iskolai végzettség közötti kapcsolat látható. Várakozásainknak megfelelően az iskolai végzettség minden kérdés esetében szignifikáns hatást mutatott. Az alapfokú végzettségűek a diplomásokhoz képest 27,4 százalékponttal nagyobb arányban értettek egyet azzal, hogy lényegében az anyaság teljesen inkompatibilis a fizetett munkavállalással. A második kijelentéssel, miszerint a nő egyetlen aspirációja az otthon és a gyermekek, az alapfokú végzettségűek 78,2%-a, míg a felsőfokú végzettségűek 54,2%-a értett egyet. Az alapfokú végzettségűek kétszer annyian gondolják, hogy a férfi dolga pénzt keresni, míg a nőé a háztartásról és a családról gondoskodni, mint a felsőfokú végzettségűek. A kérdéssel, hogy a család élete megsínyli, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik, az alapfokú végzettségűek 70,8%-a egyetértett, míg a felsőfokú végzettségűek körében ez az arány 41,9%. Az egyet nem értés mértéke is az iskolai végzettség szintjének növekedésével csökkent: az alapfokú végzettségűek 29,2%-a nem értett egyet, míg a szakiskolát végzetek 5,2 százalékponttal, a középfokú végzettségűek 14,8, és a felsőfokú végzettségűek 28,8 százalékponttal többen nem értettek egyet ezzel, jelezve az iskolai végzettség szignifikáns hatását.

A nők nyilvános szerepeivel kapcsolatban kisebb különbségek figyelhetők meg: az alapfokú végzettségűek fele-fele arányban vélekedtek arról támogatólag vagy elutasítólag, hogy a férfiak jobb politikai vezetők, míg a felsőfokú végzettségűek inkább nem értettek egyet ezzel. Az alapfokú végzettségűek kétszer magasabb arányban gondolták azt, hogy az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak. A férfiak jobb gazdasági vezetői kvalitásaival az alapfokú végzettségűek 20,5 százalékponttal magasabb arányban értettek egyet, mint a felsőfokú végzettségűek. A felsőfokú végzettségűek utasítják el leginkább ezt az állítást.

Összességében megfigyelhető, hogy az iskolai végzettség magyarázója lehet a nemi szerepekkel kapcsolatos elvárások különbségeinek. Az alacsony iskolázottak tradicionálisan gondolkodnak a nők magánéleti szerepeiről, míg a magasabb iskolázottságúak inkább progresszívebb

értékrendet képviselnek a nők nyilvános szerepeivel kapcsolatban. Az expozíciós modell szerint az oktatás révén történő kitettség hozzájárulhat a nemi sztereotípiák elutasításához, mivel az oktatás az egalitárius eszmékhez való kapcsolódást erősítheti (Davis & Greenstein, 2009).

A melléklet 4. táblázata szerint a különböző településtípusok (nagyváros, középváros, kisváros, falu) lakóinak véleményei különböznek a nemi szerepekkel kapcsolatban, az összes kérdésre magas khí-négyzet-érték és jelentős szignifikancia ($p = 0,000$) mutatja a különbségeket. Általánosságban elmondható, hogy a nagyvárosok lakói liberálisabb, egalitáriusabb nézeteket képviselnek a nemi szerepekkel kapcsolatban, míg a falvak lakói hagyományosabb, konzervatívabb értékrenddel rendelkeznek. A városokban élők inkább elfogadóbbak a nők munkavállalásával és szakmai szerepeivel kapcsolatban, míg a falusiak többnyire a nők hagyományos családi szerepét tartják fontosnak.

Ez a várakozásunk azonban nem teljes mértékben igazolható. Például a nagyvárosiak összességében magasabb arányban vélik azt, hogy a férfiak jobb politikai vezetők, mint a nők (51,2%). A gazdasági vezetéssel kapcsolatos kérdésben is érdekes összefüggést találtunk: a nagyvárosiak támogatják ebben a nők gazdasági kiemelt szerepvállalását. A közepes városokban élő emberek a legtámogatottabbak, feleannyian értenek egyet azzal, hogy a férfiak jobb gazdasági vezetők a nőknél. A kisvárosiak 11,9 és a falusiak 3,2 százalékponttal magasabb arányban utasították el ezt a nézetet. Az egyetemi végzettség tekintetében a falun élő emberek 12,9%-kal magasabb arányban értenek egyet azzal, hogy fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak.

A leírtak összességében rávilágítanak arra, hogy bizonyos nemi szerepekkel kapcsolatos vélemények milyen mértékben térnek el a különböző településtípusok lakóinak körében. Általánosságban véve, a nagyvárosok lakói liberálisabb nézeteket képviselnek a nemi szerepeket illetően, míg a falvak lakói hagyományosabb nézeteket támogatnak. A nők munkavállalásával kapcsolatban vannak eltérések, de összességében a városokban élők inkább elfogadóbbak. A politikai és gazdasági vezetői szerepekkel kapcsolatos nézetekben is szignifikáns különbségek mutatkoznak a településtípusok között, a nagyvárosiak konzervatívabbnak mutatkoztak ezekben a kérdésekben.

A melléklet 5. táblázatának adatai a háztartási jövedelem és a nemi szerepekre vonatkozó vélemények közötti korrelációkat mutatják. Az első kijelentésnél mérsékelt, de szignifikáns pozitív összefüggés van: a jövedelem növekedésével nő azoknak az aránya, akik szerint a nők munkavállalása negatív hatással lehet a gyerekekre. A második kijelentésnél a kapcsolat gyenge, de szintén pozitív és szignifikáns, a jövedelem emelkedésével nagyobb arányban értenek egyet azzal, hogy a nő feladata az otthon és a gyermekek gondozása. A harmadik kijelentés és a jövedelem közötti kapcsolat is gyenge, pozitív és szignifikáns, ami arra utal, hogy a magasabb jövedelmű háztartásokban többen gondolják, hogy a nő teljes munkaidős munkavállalása káros hatással van a családi életre. A negyedik kijelentésnél is gyenge, de pozitív és szignifikáns összefüggés mutatkozik: a jövedelem növekedésével nő azok aránya, akik egyetértenek azzal, hogy a férfiak dolgozhatnak pénzt keresni, a nők pedig a háztartásról és családról gondoskodni. Az egyetemi végzettséggel kapcsolatos kijelentésnél szintén gyenge, pozitív és szignifikáns kapcsolat van a jövedelem és a vélemények között, ami arra utal, hogy a magasabb jövedelmű háztartásokban valószínűbb az egyetértés azzal, hogy a fiúknak fontosabb a diploma, mint a lányoknak. A politikai és gazdasági vezetői szerepekkel kapcsolatos kijelentések esetén nincs szignifikáns kapcsol-

lat a jövedelem és a vélemények között, ami azt sugallja, hogy e vélemények kialakulását más tényezők is befolyásolhatják.

Összességében, a háztartási jövedelem kismértékben, de befolyásolja a nők magánéleti szerepeiről alkotott véleményeket, ahol a jövedelem növekedése tradicionálisabb megítélést eredményez, míg a nők szakmai szerepeivel kapcsolatos véleményekre ez a hatás már kevésbé figyelhető meg.

A következőkben a vallásosság hatását vizsgáltuk a nemi szerepekről alkotott véleményekre, az előbbi a rendelkezésünkre álló változók közül a templomba járás gyakoriságaként operacionalizálva. Az eredmények szerint (melléklet, 6. táblázat) három kijelentésnél volt szignifikáns kapcsolat a templomba járás gyakorisága és a vélemények között. Az anya fizetett munkájának gyerekekre gyakorolt negatív hatását leginkább a rendszeresen templomba járók fogadták el, míg a ritkán vagy soha templomba nem járók kevésbé értettek egyet. A nők anyai vágyát feltételező kijelentéssel mindhárom csoport többsége egyetértett, de a rendszeresen templomba járók magasabb arányban, mint az ünnepeken vagy ritkán járók. Az egyetemi tanulmányok lehetőségét inkább a fiúk számára fenntartó állítást leginkább a gyakran templomba járók, legkevésbé pedig az ünnepeken járók támogatták. Összességében az adatok azt mutatják, hogy a gyakori vallásgyakorlás hajlamos erősíteni a hagyományos nemi szerepeket, míg a ritkán templomba járók valamivel progresszívebbek, bár a különbségek nem nagyok.

Az elemzések során világossá vált, hogy a kétváltozós módszerek nem képesek teljes képet nyújtani a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdöket befolyásoló tényezőkről. Ezért elengedhetetlen egy komplexebb elemzési módszer, jelen esetben a lineáris regresszió alkalmazása. A regresszió lehetővé teszi, hogy több változó együttes hatását vizsgáljuk a függő változóra, ezáltal átfogóbb és pontosabb képet kaphatunk az erdélyi magyarok nemi szerepekkel kapcsolatos értékrendjét befolyásoló tényezőkről.

4.4. A nemi szerepekkel kapcsolatos vélemények magyarázata

A tanulmány célja annak megértése, hogy milyen tényezők határozzák meg az emberek tradicionális vagy progresszív gondolkodását a nemi szerepekkel kapcsolatban. Ahhoz, hogy mélyebben megértsük a gondolkodásmódok közötti különbségeket, szükséges egy összetettebb elemzési módszer alkalmazása. Ezért ehhez először létre kellett hozni egy függő változót a hét kijelentésből, hogy azonosíthassuk azt a látens struktúrát, amely a megkérdezettek fejében a nemi szerepekkel kapcsolatos véleményeket rendszerbe szervezi. Ennek érdekében faktorelemzést végeztünk, hogy megállapítsuk, hány dimenzióra redukálhatók a nemi szerepek a megkérdezettek számára. A faktorelemzés segítségével olyan rejtett vagy nem nyilvánvaló összefüggések és struktúrák tárhatók fel, amelyeket egyébként nehéz lenne észlelni. Ez lehetővé teszi, hogy mélyebb betekintést nyerjünk az adatok mögött rejlő összefüggésekbe és dinamikákba. Az adatok standardizálását követően korrelációs mátrixot készítettünk, amely alapján a főkomponensanalízissel kivontuk a tényezőket. A tényezők rotációját Varimax rotálással végeztük el, hogy a tényezők jobban értelmezhetővé váljanak. Az adathalmazra számított KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) értéke 0,822 volt, a Bartlett-teszt szignifikanciaértéke 0,000, ez azt jelenti, hogy az adathalmazunk megfelelően alkalmas a faktorelemzésre.

Az elemzés során két fő faktort sikerült azonosítani, amelyek a nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök főkomponenseit magyarázzák. Az alábbi, 3. táblázat mutatja be az így kapott kompo-

nenseinket. A kijelentések faktorsúlya alapján elmondható, hogy az első faktor lényegében az első három kijelentést sűríti magába, vagyis ez a faktor elsősorban a nemi szerepek magánéleti, főként anyasággal kapcsolatos aspektusaira összpontosít, beleértve a családi és háztartási feladatok megosztását és az ezekkel kapcsolatos elvárásokat. A variancia 30,75%-át magyarázza.

„Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak” kijelentés esetében a faktorsúly valamivel kevesebb, mint kétszerese a másik faktorban kialakult faktorsúlynak, de határesetként megmarad az elemzésben. Ez a tényező a nemi szerepek nyilvános és munkahelyi aspektusaira utal, beleértve a karrierrel és vezetői szerepekkel kapcsolatos véleményeket és elvárásokat. A második főkomponens a variancia 30,08%-át magyarázza. A faktorelemzés során a két azonosított főkomponens a teljes variancia 60,84%-át magyarázta. Ez az arány arra utal, hogy a változók közötti összefüggések jelentős részét sikerült két tényezőre redukálni, ami megerősíti az elemzés hatékonyságát.

3. táblázat. *A kialakult faktorok és a kijelentésekhez tartozó faktorszókórok*

Table 3. *Identified Factors and Factor Scores Associated with the Statements*

Faktor neve	Állítások	Faktorsúlyok
A nők magánéleti, anyai szerepeivel kapcsolatos elvárások (megmagyarázott variancia: 30,75%)	Mindent egybevetve, a család élete megsínyli, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	0,860
	Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megszenvedik a gyermekek	0,738
	Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyermekek	0,631
A nők nyilvános, szakmai szerepeivel kapcsolatos elvárások (megmagyarázott variancia: 30,08%)	Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetők, mint a nők	0,863
	Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai vezetők, mint a nők	0,839
	Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	0,567*

* kevesebb, mint kétszerese, de elfogadtuk határesetként.

A faktorelemzés eredményei alapján megállapítható, hogy a nemi szerepekkel kapcsolatos vélemények két csoportba sorolhatók: a magánéleti szerepekkel kapcsolatos elvárásokra és a nyilvános szerepekhez való viszonyulásokra. Ezek a tényezők segítenek jobban megérteni a nemi szerepekkel kapcsolatos véleményeket, és az azok mögött rejlő struktúrákat. A faktorelemzés során az azonosított tényezők a teljes variancia 60,84%-át magyarázták, ami azt mutatja, hogy a változók közötti kapcsolatok jelentős részét sikerült két tényezőre redukálni.

A továbbiakban a két elvégzett lineáris regresszióelemzést mutatjuk be. Célunk annak vizsgálata volt, hogy mely tényezők befolyásolják leginkább az emberek véleményét a nők magánéleti és nyilvános szerepeivel kapcsolatban. Az elemzéshez a következő független változókat használtuk: a megkérdezett neme, életkora, iskolai végzettsége (alapfokú, szakiskolai, középfokú, felsőfokú), lakóhelyének típusa (nagyváros, középváros, kisváros/falu), munkaerőpiaci stá-

tusza (foglalkoztatott, nyugdíjas, diák, egyéb/inaktív), családi állapota (házas vagy nem házas), valamint a templomba járás gyakorisága (gyakori vagy ritka). A regresszióelemzés ezeknek a tényezőknek a hatását vizsgálta a két fő attitűdfaktorra: a nők magánéleti és nyilvános szerepeire vonatkozó elvárásokra.

Az első lineáris regressziós modell függő változója a „nők magánéleti szerepeivel kapcsolatos elvárások” volt, és magyarázóereje viszonylag alacsony (korrigált = 0,067), tehát a modellbe bevont változók csupán 6,7%-ban magyarázzák a magánéleti szerepekkel kapcsolatos elképzeléseket. Szignifikáns hatást gyakoroltak a következő változók: a nagyváros, a legfeljebb alapfokú, a szakiskolai és a felsőfokú végzettség, foglalkoztatottság, diákstátus és templomba járás gyakorisága. A függő változót úgy kell értelmezni, hogy minél alacsonyabb az értéke, a megkérdezett annál hagyományosabban gondolkodik a nők magánéleti szerepeiről, magasabb érték esetén pedig egalitáriusabb szemléletet tükröz. A nagyvárosban élők körében pozitív, így a nagyvárosi lakosok szignifikánsan ($p = 0,002$) progresszívebben vélekednek a nők családi szerepeiről, mint más településeken élők. Az iskolázottság is szerepet játszik a magánéleti feladatokkal kapcsolatos gondolkodásban: az alapfokú és szakiskolai végzettségük negatívan, míg a felsőfokú végzettségük pozitívan értékelik a családi szerepeket (alapfokú $p = 0,018$, szakiskola $p = 0,026$, felsőfokú $p = 0,004$). A foglalkoztatottak és diákok szignifikánsan pozitívan gondolkodnak a női szerepekről, míg azok, akik gyakran járnak templomba, szignifikánsan ($p = 0,036$) negatívan vélekednek a családi szerepekről.

Az eredmények arra utalnak, hogy a nagyvárosi lakosok, felsőfokú végzettséggel rendelkezők, a foglalkoztatottak és a diákok kevésbé gondolják úgy, hogy a nőiességhez alapvetően kapcsolódna a magánéleti feladatok vállalása, ebben az értelemben modernebb gondolkodásúak. Míg az alapfokú és szakiskolai végzettséggel rendelkezők, illetve akik gyakran járnak templomba, hagyományosabban vélekednek a nők magánéleti szerepeiről.

Összességében megállapítható, hogy minden más változót kontroll alatt tartva a nagyvárosi lét, a felsőfokú végzettség, a foglalkoztatottság és a diáklét magyarázzák a legerősebben a nemi szerepek magánéleti vonatkozásaival kapcsolatos progresszívebb, liberálisabb, egalitáriusabb gondolkodást. A megkérdezettek között elég nagy konszenzus van abban, hogy a magánszférában végzett gondoskodási munka a nők feladata és az elsődleges dolga a nőknek az otthonteremtés, és ezeknek a feladatoknak a munkavállalást is alá kell rendelnie. De ez a felsorolt négy jellemző növeli annak a valószínűségét, hogy az egyén ezt a tradicionális konszenzust, legalábbis részben, megkérdőjelezze. Az alacsonyan iskolázottak és azok, akik így definiálva vallásosabbnak tekinthetők, viszont még erősebben vélik úgy, hogy a nő alapvető szerepe a gondoskodás. Mindezekből tehát kiderül, hogy mely tényezők növelik annak a valószínűségét, hogy valaki nemek szerint differenciáltan, a nemekről alkotott társadalmi képzetek mentén osztaná el az egyes társadalmi feladatokat, a gondoskodó és fizetett, vezető munkákat.

A második regresszióelemzés függő változója a „nők nyilvános és szakmai szerepével kapcsolatos elvárások” volt. Ez a modell is gyenge magyarázóerővel rendelkezik (korrigált = 0,073), ami azt jelzi, hogy a független változók csupán 7,3%-ban magyarázzák a nők nyilvános szerepeivel kapcsolatos elképzelések varianciáját. Szignifikáns hatást gyakoroltak a következő változók: a nagyváros, a középváros, a foglalkoztatott státus és a nem. A függő változók értékei azt mutatják, hogy a válaszadó mennyire tradicionálisan vagy progresszíven gondolkodik a nők szerepéről a nyilvánosságban, például ha egy nő politikai vagy gazdasági vezetői pozícióban van.

A nagyvárosban élők szignifikánsan ($p = 0,032$) tradicionálisabban vélekednek, míg a középvárosiak szignifikánsan ($p = 0,000$) progresszívebben gondolkodnak a nők szakmai szerepeiről. A nagyvárosiak esetében ellentmondásos eredmény látható: bár a nők magánéleti szerepeiről progresszívebben vélekednek, a nyilvános szerepeik tekintetében tradicionálisabbak, és nem támogatják őket a vezető pozíciókban. A foglalkoztatottak szignifikánsan ($p = 0,012$) pozitívan értékelik a nők publikus szerepeit, ami progresszívebb nézőpontot tükröz. A nemi változók alapján megállapítható, hogy a férfiak véleménye szignifikánsan ($p = 0,000$) negatívabb a nők nyilvános szerepeivel kapcsolatban.

Összességében megállapítható, hogy a középvárosi élet és a foglalkoztatottság magyarázzák a legerősebben a nők nyilvános szerepeivel kapcsolatos progresszívebb vélekedéseket. A középvárosban élők és a foglalkoztatottak valószínűbb, hogy megkérdőjelezi a tradicionális konszenzust, miszerint a vezetés és a diploma a nők számára nem megfelelő. Ezzel szemben a nagyvárosban élők és a férfiak erősebben vélik úgy, hogy a nőknek nem feltétlenül való a vezető pozíció a politikai és gazdasági pályákon.

Mindkét regresszióelemzés arra világít rá, hogy az emberek véleményét a nők magánéleti és nyilvános szerepeivel kapcsolatban számos szociodemográfiai tényező magyarázza, mint például a lakóhely típusa, az iskolai végzettség, a nem és a templomba járás gyakoriságával megragadott vallásosság. Meg kell jegyezni, hogy bár a modellek magyarázóereje viszonylag alacsony, mégis jelentős összefüggéseket tártunk fel a vizsgált változók között. A nők magánéleti szerepeivel kapcsolatban a nagyvárosiak például progresszívebben gondolkodtak, míg a nők nyilvános szerepeivel kapcsolatban már negatívabban vélekedtek. A felsőfokú végzettségűek, a foglalkoztatottak és a diákok pozitívan gondolkodnak a nők magánéleti szerepeiről, inkább progresszív nézeteket támogatnak. Az alacsonyan iskolázott és vallásosabb egyének hagyományosan gondolkodnak a nők magánéleti szerepeiről, vagyis szerintük a nőknek a munkavállalásukat alá kell rendelniük a magánéleti szerepeiknek és a gondoskodási feladataiknak. A foglalkoztatottak a nők magán- és publikus szerepeit illetően is progresszívebben gondolkodnak. Végül a férfiak negatívan ítélik meg és nem támogatják a karrierista nőket a modell szerint.

ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A kutatás átfogó célja az volt, hogy feltárjuk az erdélyi magyarok nemi szerepekkel és nemi egyenlőséggel kapcsolatos véleményét, viszonyulásait. Kíváncsiak voltunk, hogy mi jellemzi az erdélyi magyarok gondolkodását a nemi szerepekről, és milyen tényezők magyarázzák a progresszív vagy tradicionális vélekedések kialakulását egy alapvetően tradicionális társadalomban. Kutatásunkra úgy tekintünk, mint ami egy bizonyos fokú űrt is pótol, tekintettel arra, hogy az erdélyi magyarok vonatkozásában a nemi egyenlőtlenség kérdése, a nők helyzete, valamint mindezekkel kapcsolatban az egyének gondolkodásmódja meglehetősen alulkutatott, mindekelőtt talán amiatt, mert egy etnikai kisebbség esetében a nemzetiségből fakadó sajátos helyzet elfed minden egyéb további differenciáltságot, a homogenitás hamis látszatát keltve.

Az természetesen már elemzésünk elkészítése előtt számunkra is, akárcsak a tágabb kutató, de akár laikus közösség számára is ismert volt, hogy a legtöbb volt szocialista társadalomhoz, különösen pedig az erősen vallásosakhoz hasonlóan a romániai lakosság, és azon belül a magyar

kisebbség tagjai körében nemcsak erőteljes a nemi egyenlőtlenség a legtöbb gazdasági, politikai vagy oktatási dimenzióban, hanem a férfiak és nők egyenlőtlenségének kérdésében az egyének inkább konzervatívan gondolkodnak. Adataink ezúttal az EVS 2019/2020-as nemzetközi összehasonlító adatfelvételének erdélyi magyar almintájából származtak, melyeket a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet jóvoltából tudtunk elemezni.

Egyik legfontosabb eredményünk az, hogy nem lehet egységesen tradicionálisnak vagy progresszívnek tekinteni a romániai magyar közösséget, nemcsak az egyes társadalmi csoportok közötti véleménykülönbségek miatt, hanem azért sem, mert maguk a vélemények is valójában két dimenzióra bonthatók, amint ez a faktorelemzésből kiderült. A megkérdezettek számára ezek szerint élesen különválnak mindaz, amit a nők magánéleti szerepeiről gondolnak, különösen az anyaság vonatkozásában, attól, amit a nyilvánosságban, a munkaerőpiacon, szakmai síkon végzett tevékenységükről vélelnek. Az adatok arra utalnak, hogy az egyének összességében egalitáriánusabban gondolkodnak a nők szakmai, politikai érvényesülésének lehetőségéről, mint magánéleti gondoskodó szerepükről, de egyáltalán nem magától értetődő az, hogy utóbbi egyfajta tradicionális gondolkodásra utal, vagy pedig az anyai szerep jelentőségét hangsúlyozza egy alapvetően egyenlőtlen, közszolgáltatásokat nem megfelelő mértékben nyújtó államban. Mindazonáltal, bár magyarázó modelljeink gyengék, várakozásainknak és a korábbi elméleteknek megfelelően, minden mást kontroll alatt tartva, a településméret, az iskolázottság, a munkaerőpiaci státusz, valamint a vallásosság is alakítja e meggyőződéseket. A nem mindössze a nyilvános, szakmai szerepek nemi meghatározottságával kapcsolatos nézeteket befolyásolta, mégpedig oly módon, hogy a nők számára inkább elfogadható az, hogy a gazdaságban vagy politikában magas szinten is szerepet vállaljanak.

Maga a két dimenzió, annak különválása, valamint éppen e törésvonal mentén szétartó viszonyulások viszont már önmagukban is jól jelzik a megrekedt forradalom valóságát. A nők perspektívájából nézve, úgyszólván nemektől független egyetértés van a tekintetben, hogy az anyaság, a gyermeknevelés valójában alig összeegyeztethető a fizetett munkavállalással. Ettől függetlenül viszont azt, hogy a nyilvános szerepek nem nemileg meghatározottak, abban a nők magasabb arányban hisznek, mint a férfiak. Úgy tűnik tehát, hogy a nők éppen azt a kettősséget interiorizálták, ami a megrekedt forradalom fogalmából átsejlik, nevezetesen, hogy ugyan bármilyen szakmai pályára alkalmasak, illetve aspirálniuk lehetséges, eközben szinte kizárólag rájuk hárulnak a családi gondoskodási szerepek. A kettős teherből származó feszültségeket nem igyekszik semmilyen intézmény enyhíteni, erre nem léteznek társadalmi megoldások, hanem ennek felelőssége és súlya kizárólag a nőkre hárul. A román társadalomban magával a kettős feszültséggel is individuálisan kell a nőknek megküzdeniük, mint ahogy a férfitársadalom esetlegesen elítélő, leértékelő viszonyulásával is. A korábbi koroktól eltérően pedig a mai nők helyzetét többek között az is nehezíti, hogy az az ideológia vagy mozgalom, amely névleg éppen az ő érdekeiket kellene képviselje, valójában ugyanúgy egyéni megküzdések kialakítására és a strukturális akadályok figyelmen kívül hagyására buzdít.

SZAKIRODALOM REFERENCES

- Banet-Weiser, S. (2018). Postfeminism and popular feminism. *Feminist Media Histories*, 4(2), 152–156. <https://doi.org/10.1525/fmh.2018.4.2.152>
- Begall, K., Grunow, D., & Buchler, S. (2023). Multidimensional gender ideologies across Europe: Evidence from 36 countries. *Gender & Society*, 37(2), 177–207. <https://doi.org/10.1177/08912432231155914>
- Budgeon, S. (2011). The contradictions of successful femininity: Third-wave feminism, postfeminism and “new” femininities. In R. Gill & C. Scharff (Eds.), *New femininities: Postfeminism, neoliberalism and subjectivity* (pp. 279–292). Palgrave Macmillan.
- Corrigan, E. A., & Konrad, A. M. (2007). Gender role attitudes and careers: A longitudinal study. *Sex Roles*, 56, 847–855. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9242-0>
- Crompton, R., & Harris, F. (1998). A reply to Hakim. *The British Journal of Sociology*, 49(1), 144–149. <https://doi.org/10.2307/591268>
- Davis, S. N., & Greenstein, T. N. (2009). Gender ideology: Components, predictors, and consequences. *Annual Review of Sociology*, 35, 87–105. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-070308-115920>
- Fraser, N. (2016). A tőke és a gondoskodás ellentmondásai. *Fordulat*, 24, 89–108.
- Friedman, S. (2015). Still a “stalled revolution”? Work/family experiences, hegemonic masculinity, and moving toward gender equality. *Sociology Compass*, 9(2), 140–155.
- Fuwa, M. (2004). Macro-level gender inequality and the division of household labor in 22 countries. *American Sociological Review*, 69(6), 751–767. <https://doi.org/10.1177/000312240406900601>
- Gaunt, R. (2006). Biological essentialism, gender ideologies, and role attitudes: What determines parents’ involvement in child care? *Sex Roles*, 55(7), 523–533. <https://doi.org/10.1007/s11199-006-9105-0>
- Geambaşu, R. (2012). Erdélyi magyar feminizmus: érdeklődés hiányában elmarad? In A. Papp Z. (szerk.), *Szociológiai mintázatok: Erdélyi magyarok a Kárpát Panel vizsgálatai alapján* (117–140. o.). Nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány.
- Geambaşu, R., Gergely, O., Nagy, B., & Somogyi, N. (2022). Alapvető anyaság: Az anyai szerep felértékelődése középosztálybeli magyar nők körében az első Covid19-lezárások idején. *Socio.Hu Társadalomtudományi Szemle*, 12(4), 4–29. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2022.4.4>
- Glauber, R., & Gozjolko, K. L. (2011). Do traditional fathers always work more? Gender ideology, race, and parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 73(5). <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2011.00870.x>
- Gregor, A. (2008). „Ha volna két életem...” A szerepkonfliktusból fakadó feszültségek a nyugat-európai, a poszt szocialista országok- és az USA-beli nők között. *Szociológiai Szemle*, 2, 87–110.
- Hakim, C. (1998). Developing a sociology for the twenty-first century: Preference theory. *The British Journal of Sociology*, 49(1), 137–143. <https://doi.org/10.2307/591267>

- Hakim, C. (2003). Competing family models, competing social policies. *Family Matters*, (64).
- Haller, M. (2002). Theory and method in the comparative study of values: Critique and alternative to Inglehart. *European Sociological Review*, 18(2), 139–158. <https://doi.org/10.1093/esr/18.2.139>
- Hochschild, A., & Machung, A. (1989). *The second shift: Working families and the revolution at home*. Penguin.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). Value change and the persistence of cultural traditions. In R., Inglehart, & C. Welzel (Eds.), *Modernization, cultural change and democracy: The human development sequence* (pp. 48–77). Cambridge University Press.
- Kroska, A., & Elman, C. (2009). Change in attitudes about employed mothers: Exposure, interests, and gender ideology discrepancies. *Social Science Research*, 38, 366–382.
- Lewis, P., & Simpson, R. (2017). Hakim revisited: Preference, choice and the postfeminist gender regime. *Gender, Work and Organization*, 24(2), 115–133.
- Murinkó, L. (2014a). A nemi szerepekkel és a családdal kapcsolatos attitűdök európai kitekinésben: Értékek és gyermekgondozás. *Szociológiai Szemle*, 24(1), 67–101.
- Murinkó, L. (2014b). Gyermekgondozási munkamegosztás és a nemi szerepek megítélése. *Demográfus Könyvtár*, 2.
- Perales, F., Jarallah, Y., & Baxter, J. (2018). Men's and women's gender-role attitudes across the transition to parenthood: Accounting for child's gender. *Social Forces*, 97(1), 251–276. <https://doi.org/10.1093/sf/soy015>
- Strangleman, T., & Warren, T. (2008). *Work and society: Sociological approaches, themes and methods* (1st ed.) Routledge.
- Tausch, A. (2015). *Hofstede, Inglehart and beyond: New directions in empirical global value research*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2606243
- Yoong, M. (2020). Neoliberal feminism, postfeminism and professional identities in the media. In M. Yoong (Ed.), *Professional discourses, gender and identity in women's media* (pp. 63–92.). Palgrave Macmillan.

1. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok, nemek szerint (%)
Table 1. Responses to Gender Role Questions by Gender (%)

	FÉRFIAK						NŐK						Khí- négy- zet- érték	P- érték
	Telje- sen egy- ért	Egyet- ért	Nem ért egy	Egyál- lán nem ért egy	N	Össz.	Telje- sen egy- ért	Egyet- ért	Nem ért egy	Egyál- talan nem ért egy	N	Össz.		
Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt meg- szenvedik a gyermekek	17,8	40,4	33,7	8,1	505	100,0	20,8	36,1	34,4	8,7	573	100,0	2,64	0,450
Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyerme- kek	26,7	42,6	25,1	5,7	495	100,0	27,5	39,4	27,8	5,3	571	100,0	1,60	0,660
Mindent egybevetve, a család élete megkönnyí, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	22,5	37,8	29,4	10,3	503	100,0	23,6	34,3	32,9	9,1	571	100,0	2,51	0,473
A férfi dolga pénzt keres- ni, a nő dolga a háztartás- ról és a családról gondos- kodni	25,2	30,9	32,1	11,7	511	100,0	21,4	26,9	37,6	14,1	569	100,0	6,65	0,084
Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai ve- zetők, mint a nők	19,5	29,3	38,4	12,8	492	100,0	16,7	22,5	40,2	20,6	533	100,0	15,15	0,002
Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	7,7	12,3	52,0	28,0	504	100,0	8,4	7,9	50,4	33,3	559	100,0	7,90	0,048
Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági ve- zetők, mint a nők	20,4	28,1	37,9	13,6	501	100,0	13,5	21,8	41,2	23,6	556	100,0	26,43	0,000

2. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok, életkor szerint (%)
Table 2. Responses to Gender Role Questions by Age Group (%)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Kor
1. Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megsemmisítik a gyermekek	1	0,480**	0,657**	0,462**	0,250**	0,306**	0,269**	-0,076*
		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,013
N	1079	1060	1062	1067	1017	1050	1046	1079
2. Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az otthon és a gyermekek	0,480**	1	0,546**	0,489**	0,310**	0,326**	0,264**	-0,086**
	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,005
N	1060	1067	1053	1056	1006	1038	1035	1067
3. Mindent egybevetve, a család élete megkönnyíti, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	0,657**	0,546**	1	0,528**	0,257**	0,350**	0,282**	-0,067*
	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,028
N	1062	1053	1073	1063	1010	1045	1040	1073
4. A férfi dolga pénzért keresni, a nő dolga a háztartásról és a családról gondoskodni	0,462**	0,489**	0,528**	1	0,478**	0,464**	0,467**	-0,126**
	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
N	1067	1056	1063	1081	1019	1053	1050	1081
5. Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai vezetői, mint a nők	0,250**	0,310**	0,257**	0,478**	1	0,511**	0,732**	-0,060
	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,056
N	1017	1006	1010	1019	1026	1006	1009	1026
6. Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	0,306**	0,326**	0,350**	0,464**	0,511**	1	0,540**	-0,108**
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000
N	1050	1038	1045	1053	1006	1063	1038	1063
7. Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetői, mint a nők	0,269**	0,264**	0,282**	0,467**	0,732**	0,540**	1	-0,047
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,127
N	1046	1035	1040	1050	1009	1038	1058	1058
	-0,076*	-0,086**	-0,067*	-0,126**	-0,060	-0,108**	-0,047	1
Kor	0,013	0,005	0,028	0,000	0,056	0,000	0,127	
N	1079	1067	1073	1081	1026	1063	1058	1106

* a korreláció $p < 0,05$ szinten szignifikáns

** a korreláció $p < 0,001$ szinten szignifikáns

3. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok, iskolai végzettség szerint (%)
 Table 3. Responses to Gender Role Questions by Educational Attainment (%)

	Alapfok	Szakkiskola	Középfok	Felsőfok	N	Össz.	Khi-négyzet-érték	p-érték
Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt meg-szenvedik a gyermekek**	Teljesen egyetért	23,8	21,9	19,0	10,7	1080	40,81	0,000
	Egyetért	43,7	42,9	36,3	29,4			
	Nem ért egyet	27,4	29,0	34,5	48,0			
	Egyáltalán nem ért egyet	5,2	6,2	10,2	11,9			
Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyermekek**	Teljesen egyetért	31,6	30,8	25,0	21,1	1067	36,64	0,000
	Egyetért	46,6	43,8	39,1	33,1			
	Nem ért egyet	19,4	22,1	29,1	36,7			
	Egyáltalán nem ért egyet	2,4	3,4	6,8	9,0			
Mindent egybevetve, a család élére meg-snyli, ha a nő teljes munkaidő-ben dolgozik**	Teljesen egyetért	30,0	23,9	22,6	13,2	1072	45,80	0,000
	Egyetért	40,8	41,6	33,5	28,7			
	Nem ért egyet	23,2	28,2	32,8	42,5			
	Egyáltalán nem ért egyet	6,0	6,2	11,2	15,5			
A férfi dolga pénzt keres-ni, a nő dolga a háztar-tásról és a családról gon-doskodni**	Teljesen egyetért	30,3	28,1	21,9	10,7	1080	65,68	0,000
	Egyetért	36,7	33,3	24,7	22,0			
	Nem ért egyet	24,3	29,5	39,1	46,3			
	Egyáltalán nem ért egyet	8,8	9,0	14,3	20,9			
Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai ve-zetőik, mint a nők*	Teljesen egyetért	19,0	19,1	18,9	13,5	1026	21,95	0,009
	Egyetért	31,9	25,6	25,9	17,5			
	Nem ért egyet	33,2	43,2	38,0	46,2			
	Egyáltalán nem ért egyet	15,9	12,1	17,2	22,8			
Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak*	Teljesen egyetért	11,6	9,3	7,4	4,0	1064	23,62	0,005
	Egyetért	14,9	10,3	7,9	8,0			
	Nem ért egyet	49,8	52,0	51,1	52,0			
	Egyáltalán nem ért egyet	23,7	28,4	33,6	36,0			
Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetőik, mint a nők*	Teljesen egyetért	18,8	17,6	16,7	12,6	1059	27,89	0,001
	Egyetért	32,7	22,5	24,1	18,4			
	Nem ért egyet	33,4	44,6	40,4	40,3			
	Egyáltalán nem ért egyet	15,1	15,2	18,8	28,7			

4. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok, településtípus szerint (%)
Table 4. Responses to Gender Role Questions by Type of Settlement (%)

		Nagy- város	Közép- város	Kis- város	Falu	N	Össz.	Khi-négyzet- érték	p- érték
Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megsejtenedik a gyermekek	Teljesen egyetért	10,6	21,5	12,4	24,2	1078	100,0	56,196	0,000
	Egyetért	41,4	27,2	46,4	38,1				
	Nem ért egyet	43,6	34,6	34,5	30,1				
	Egyáltalán nem ért egyet	4,4	16,8	6,7	7,6				
Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyermekek	Teljesen egyetért	14,0	24,3	23,0	34,2	1067	100,0	56,015	0,000
	Egyetért	46,9	37,0	48,0	37,4				
	Nem ért egyet	33,0	26,0	26,5	24,7				
	Egyáltalán nem ért egyet	6,1	12,7	2,6	3,7				
Mindent egybevetve, a család élete meg-sínyli, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	Teljesen egyetért	11,7	27,1	18,5	27,8	1074	100,0	48,661	0,000
	Egyetért	41,9	27,1	33,8	37,8				
	Nem ért egyet	39,1	28,6	37,4	27,0				
	Egyáltalán nem ért egyet	7,3	17,2	10,3	7,5				
A férfi dolgoz pénz-t keresni, a nő dolgoz a háztartásról és a család-ról gondoskodni	Teljesen egyetért	12,2	21,2	17,3	30,4	1079	100,0	87,590	0,000
	Egyetért	28,3	22,3	32,1	30,0				
	Nem ért egyet	51,1	29,5	41,8	28,6				
	Egyáltalán nem ért egyet	8,3	26,9	8,7	11,0				
Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai vezetőik, mint a nők	Teljesen egyetért	21,3	16,8	15,5	18,2	1027	100,0	48,587	0,000
	Egyetért	29,9	13,0	27,1	28,7				
	Nem ért egyet	37,9	38,6	45,3	37,9				
	Egyáltalán nem ért egyet	10,9	31,5	12,2	15,2				
Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	Teljesen egyetért	3,4	6,3	7,8	10,6	1062	100,0	30,372	0,000
	Egyetért	6,3	6,8	10,9	12,0				
	Nem ért egyet	62,5	46,6	54,9	47,4				
	Egyáltalán nem ért egyet	27,8	40,3	26,4	30,1				
Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetőik, mint a nők	Teljesen egyetért	20,6	14,3	11,4	18,3	1059	100,0	63,367	0,000
	Egyetért	29,1	10,1	26,4	28,1				
	Nem ért egyet	38,3	40,2	45,1	37,8				
	Egyáltalán nem ért egyet	12,0	35,4	17,1	15,7				

5. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok kapcsolata a háztartási jövedelemmel
Table 5. Relationship Between Responses to Gender Role Questions and Household Income

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	Háztartási jövedelem
1. Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megszenvedik a gyermekek	1	0,480**	0,657**	0,462**	0,250**	0,306**	0,269**	0,161**
		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	1079	1060	1062	1067	1017	1050	1046	924
2. Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az otthon és a gyermekek	0,480**	1	0,546**	0,489**	0,310**	0,326**	0,264**	0,184**
	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	1060	1067	1053	1056	1006	1038	1035	914
3. Mindent egybevetve, a család élete megkönnyíti, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	0,657**	0,546**	1	0,528**	0,257**	0,350**	0,282**	0,187**
	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
	1062	1053	1073	1063	1010	1045	1040	917
4. A férfi dolgozik pénzért keresni, a nő dolgozik a háztartásról és a családról gondoskodni	0,462**	0,489**	0,528**	1	0,478**	0,464**	0,467**	0,194**
	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000
	1067	1056	1063	1081	1019	1053	1050	925
5. Mindent egybevetve a férfiak jobb politikai vezetőik, mint a nők	0,250**	0,310**	0,257**	0,478**	1	0,511**	0,732**	-0,001
	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,000	0,967
	1017	1006	1010	1019	1026	1006	1009	876
6. Az egyetemi végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	0,306**	0,326**	0,350**	0,464**	0,511**	1	0,540**	0,079*
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,000	0,018
	1050	1038	1045	1053	1006	1063	1038	909
7. Mindent egybevetve a férfiak jobb gazdasági vezetőik, mint a nők	0,269**	0,264**	0,282**	0,467**	0,732**	0,540**	1	0,047
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000		0,155
	1046	1035	1040	1050	1009	1038	1058	900
Háztartási jövedelem	0,161**	0,184**	0,187**	0,194**	-0,001	0,079*	0,047	1
	0,000	0,000	0,000	0,000	0,967	0,018	0,155	
	924	914	917	925	876	909	900	937

* a korreláció $p < 0,05$ szinten szignifikáns

** a korreláció $p < 0,001$ szinten szignifikáns

6. táblázat. A nemi szerepekre vonatkozó kérdésekre adott válaszok, a templomba járás gyakorisága szerint (%)
Table 6. Responses to Gender Role Questions by Frequency of Church Attendance (%)

	Hetente/ Havonta	Ünne- peken	Ritkáb- ban, soha	N	Össz.	Khi-négyzet- érték	p-érték
Ha egy anya fizetett munkát vállal, azt megszenvedik a gyermekek	Teljesen egyetért	22,1	12,9	1072	100,0	17,915	0,006
	Egyetért	38,5	43,1				
	Nem ért egyet	32,7	34,1				
	Egyáltalán nem ért egyet	6,7%	9,9				
Lehet munkát vállalni, de amit egy nő igazán akar, az az otthon és a gyermekek	Teljesen egyetért	29,2	23,5	1059	100,0	18,187	0,006
	Egyetért	41,7	40,0				
	Nem ért egyet	24,9	32,6				
	Egyáltalán nem ért egyet	4,2	3,9				
Mindent egybevéve, a család élete megkönnyíti, ha a nő teljes munkaidőben dolgozik	Teljesen egyetért	25,2	20,9	1064	100,0	11,279	0,080
	Egyetért	35,4	34,8				
	Nem ért egyet	31,8	33,0				
	Egyáltalán nem ért egyet	7,6	11,3				
A férfi dolga pénzt keresni, a nő dolga a háztartásról és a családról gondoskodni	Teljesen egyetért	24,6	21,0	1072	100,0	10,255	0,114
	Egyetért	29,6	28,3				
	Nem ért egyet	35,0	36,9				
	Egyáltalán nem ért egyet	10,8	13,7				
Mindent egybevéve a férfiak jobb politikai vezetőik, mint a nők	Teljesen egyetért	18,4	13,9	1021	100,0	11,152	0,084
	Egyetért	28,0	22,9				
	Nem ért egyet	38,8	43,5				
	Egyáltalán nem ért egyet	14,8	19,7				
Az egyetemeni végzettség fontosabb a fiúknak, mint a lányoknak	Teljesen egyetért	9,4	5,2	1055	100,0	15,628	0,016
	Egyetért	11,2	8,2				
	Nem ért egyet	52,8	48,1				
	Egyáltalán nem ért egyet	26,6	38,6				
Mindent egybevéve a férfiak jobb gazdasági vezetőik, mint a nők	Teljesen egyetért	17,0	14,8	1050	100,0	5,559	0,474
	Egyetért	25,7	22,2				
	Nem ért egyet	40,3	39,6				
	Egyáltalán nem ért egyet	17,0	23,5				

7. táblázat. A nemi szerepekkel kapcsolatos elvárások magánéleti és nyilvántartásbeli magyarázó modellje (lineáris regresszió)
 Table 7. Explanatory Model of Expectations Regarding Gender Roles in Private and Public Spheres (Linear Regression)

Független változók	I. modell (magánélet)		II. modell (nyilvántartás)	
	B	Standardizált β	B	Standardizált β
Konstans	-0,118		0,100	
Kor	-0,002	-0,033	-0,001	-0,028
Településtípus				
Nagyváros dummy	0,267	0,111*	-0,183	-0,075*
Középváros dummy	0,097	0,040	0,369	0,152*
Kisváros dummy	0,105	0,043	0,070	0,029
Iskolai végzettség				
Legfeljebb alapfokú iskolázottság dummy	-0,196	-0,090*	-0,040	-0,018
Szakiskola dummy	-0,180	-0,078*	0,007	0,003
Felsőfokú iskolázottság dummy	0,247	0,100*	0,168	0,067
Munkaerőpiaci aktivitás				
Foglalkoztatott dummy	0,291	0,160*	0,244	0,132*
Nyugdíjas dummy	0,216	0,111	0,063	0,032
Diák dummy	0,411	0,091*	0,080	0,018
Családi állapot				
Házasság dummy	0,020	0,011	-0,065	-0,035
Templomba járás gyakorisága				
Gyakran jár templomba dummy	-0,124	-0,068*	-0,096	-0,052
Nem (1-férfi, 0-nő)				
Férfi	-0,033	-0,018	-0,315	-0,170*
R ²	R ² = 0,067		R ² = 0,073	

*p < 0,05